

GÖKHAN AKÇİÇEK'İN ESERLERİNDE BİLİNÇDİŞİNİN TELAFİSİ OLARAK YAKALANAN ÇOCUKSU ANLATIM

Cafer ŞEN¹

ÖZET

Gökhan Akçiçek, Bulutlar Örtmese Güneşi adlı şiir dosyasıyla 1992 yılı Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Çocuk Kitapları Yarışması'nda şiir ödülünü alır. Dosyanın yayımlanmasıyla de 1995'te Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Edebiyatı ödülüne layık görülür. Şair, 1996'da Bülbül Deresi Şiirleri, 2001'de ise Çocuklara Ölüm Yakışmaz adlı kitaplarını yayımlar. Akçiçek, şiirlerinde yakaladığı çocuksu anlatımla, akıl ve bilincin baskısı altında kurulan modern dünya karşısında Jung'un bahsettiği ihmal edilen bilinçdışına yönelir. Bunu yaparken de sembolistler ve gerçeküstücüler gibi rasyonel ve kurulu dünyayı deforme eder. Yine onun şiirlerinde Kant'ın güzel olanın temaşa edilmesinin hayatı rahatlatacağı, duyulacak estetik hazzın da hem bireyin iç dünyasına hem de birey ile doğa arasındaki ilişkiye bir uyum kazandıracağı düşüncesine yönelik olarak doğanın modern dünya karşısında işlendiğine tanık olunur.

Anahtar Kelimeler: Gökhan Akçiçek, Çocuksu söylem, Bilinçdışı.

CATCHING CHILDISH EXPRESSION OPPOSITE UNCONSCIOUS IN GÖKHAN AYÇİÇEK WORKS

ABSTRACT

Gökhan Akçiçek wins the poetry award of Ministry of Education Children Books Contest with the poem file titled Bulutlar Örtmese Güneşi. After the publication of the file, he is deemed worthy to the Children Literature Award of Writers Union of Turkey in 1995. The poet publishes Bülbül Deresi Şiirleri in 1996 and Çocuklara Ölüm Yakışmaz in 2001. Akçiçek catches childish expression in his poems and leans toward the neglected unconscious cited by Jung which was established over against modern world under the pressure of the wisdom and conscious. He deforms the rational and established world when he does that just like the symbolists and surrealists. Even so in

¹ Yrd. Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, cafer.sen@usak.edu.tr veya scafer@gazi.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

his poets people witness that Kant's thought of view the beautiful one will comfort the life and the thought of the feeling of aesthetic pleasure will not only individual's inner world but also contribute to harmony of the relationship between individual and nature.

Keywords: Gökhan Akçiçek, Childish Expression, Unconscious

Giriş

Gökhan Akçiçek'in eserlerinde, bilinçdışının telafisi olarak yakalanan çocuksu anlatıma geçmeden önce çocuk edebiyatı adlandırmasını tartışmanın yararlı olacağı açıktır. Bu nedenle de çocuk edebiyatı ürünleri içinde tartışılmaz olarak kabul edilen masallara fenomenolojik açıdan bakmak gerekir. Masal "Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde..." diye başlar. (Boratav 1992: 96) Çoğu araştırmada bu ifadelerin masal türüne ait bir doldurma olduğu iddia edilir. Halbuki fenomenolojik olarak bakıldığında "bir varmış bir yokmuş" ifadesi ontolojik olarak varlık ve yokluğu tartışır. Felsefenin ta başlangıcından beri cevabını aradığı asıl değişmez özü, cevheri kendine dert edinir. Evet daha ilk cümlede masallar, dünyada cevabı en çetrefilli olan bir sorgulamayla başlar. Sonra "evvel zaman içinde kalbur saman içinde" ifadeleriyle aslında insanogluna varlığın asıl değişmeyen cevherini bulmak için bir yöntem sunar. Bu yöntemi anlayabilmek için Kant'a başvurmak lazımdır. Kant'a göre bu dünyayı yaşanır hale getirmek, ahlakileştirmek için rasyonelite etmek lazımdır ki bu da akıl ve bilinçle mümkündür. Bu dünya akılla kurulur ve akla uyularak rasyonelite edilir ve ahlakileştirilir. Lakin rasyonel edilen ve ahlakileştirilen bu dünyada varlık ve yokluğun ne olduğuna dair sorulara verilen cevapları bulmak da zorlaşır. Bu cevapları bulmak için ilk önce rasyonel hale gelen, ahlakileştirilen dünyada zaman ve mekanın deforme edilmesi lazımdır. Çünkü "biz şeyleri zorunlulukla zaman ve mekan içinde olan şeyler olarak algılarız." (Cevizci 2005: 969) Lakin bu deformasyonda dünya yaşanamaz hale geleceğinden Kant bunun sanatta yapılabileceğini ifade eder. İşte "evvel zaman içinde" ifadesi aslında zamanın sanat eserinde deforme edilmesidir. Bu kullanımda geçmişin anda bulunuşu aslında tasavvuf kültüründe "an-ı daim", Klasik Türk şiirinde ise "dem bu dem" ifadesiyle de dile getirilir. Masallar zamanı bu şekilde deforme ettikten sonra "kalbur saman içinde" kullanımıyla da rasyonel mantığı, kabul edilmiş reel hayatı ters yüz eder. Benzer tarz kullanım mekan için de "Az sürdüm, uz sürdüm. Dere, tepe düz sürdüm. Altı ay bir güz sürdüm. Geri döndüm baktım ki arkadan ekin gövermiş, geçmiş." (Boratav 1969:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

19) ifadelerinde de görülür. Bu ifadelerde zaman gibi mekan da deforme edilir. Bizim bunları göstermekteki amacımız masalların yapısını çözmek değil çocuk edebiyatının en temel kaynakları olarak kabul edilen metinlerde bile ne kadar ciddi meselelerin tartışıldığını ortaya koymaktır. Hal böyle olunca da bu metinleri çocuk edebiyatı içerisinde kabul etmek bir hayli güçleşir. Hiç kuşkusuz masallarda olan bu özellikler günümüzde çocuk edebiyatı metinleri olarak kabul ettiklerimizde de mevcuttur. Aslında bu noktada çocuksu anlatım adı verilen anlatımın içerisindeki reel hayata ve onun zamanına, mekanına ait deformasyonlar sanatın dilidir. Ontolojik olarak değişmeyen varlığı bulmaya yönelen felsefi çabanın ürünüdür.

Gökhan Akçiçek'in şiirlerindeki masal unsurlarında da reel hayatın deforme edilmesine çok bariz bir şekilde rastlanır. Masallar, reel hayatı deforme ettiğinden masal dünyasında her şey mümkündür. Aydede, çocuklarla oturup masal dinleyebilir, geceleri yeryüzüne inip bir çocuğun yanaklarından öpebilir, ona gökyüzünden müjdelere getirebilir: *"Masal anlattı/ Ninem bana/ Şehzâdesi mor perçemli/ Oturup Aydede'yle dinledim;/ Aydede'yi sırdaş bildim"* (Akçiçek 2005:28) Lakin modernleşen hayatın masalları tükettiğine tanık olunur; *"Uykumda bir beyaz gemi/ Alıp beni götürürdü/ Ak sakallı dedeler/ Masalları süpürürdü."* (Akçiçek 1996:30) Çocuk gerçek yaşamın acı veren taraflarını unutmak istediğinden, masalların dünyasına sığır. Bu nedenle Akçiçek'in "Sindirella'yı Sevmek" başlıklı şiiri, masalsız kalan bir çocuğun sitemini anlatır: *"Biz hep seni sevmek istedik/ Sindirella/ Hep seni/ Sen ellerinde güllerle/ Gittin uzaklara/ Biz hüznü çocuklar/ Yapayalnız kaldık/ Biz hep seni sevmek istedik/ Sindirella,/ Hep seni/ Seni ve gülleri..."* (Akçiçek 1996:28)

Çocuksu anlatıma yönelmenin bir diğer nedeni aşırı akıl ve bilinçle kurulan duyular dünyasının deforme edilerek bilinçdışıyla ilişki kurma çabasıdır. Bu noktada "insanlarla gündelik ilişkilerimizde anlatımlarımızın olabildiğince tam olmasını sağlamaya çalışırız. Bunun için de dilimiz ve düşüncelerimizdeki bütün fanteziyi siler ve böylece, ilkel insanların ruhlarında henüz çok belirgin olan bir özelliği de yitirmiş oluruz. Çoğumuz her nesneden, fikirden gelen her türlü fantastik çağrışımları, bilinçdışının derinlerinde" gizleriz (Jung 2007: 43). Psikologların ruhsal kimlik ya da "participation mystique" diye tanımladıkları şey, akıl ve bilinçle kurulan bir dünyanın tazyiki altında gerçekler dünyasında kaybolur. Halbuki bu bilinçdışı çağrışımlar insan hayatına renkli ve fantastik görünüm kazandırır. Günümüz insanı bu yönünü öylesine yitirmiş ki bu bilinç dışı çağrışımlar yeniden karşısına çıktığı vakit insanlar artık onları tanıyamaz hale gelir (Jung 2007: 45). Tanımamakla birlikte insanoglu dünyanın

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

mantıklı, akıllı, bilinçli düzenini o kadar benimsemiş ki rasyonel olarak açıklanamayan bir şeyin olabileceğini asla aklına getirmez, düşünemez hale gelmiştir. Hal böyle olunca da daha ilk başlarda bizim, bilinç ve mantık üzerine kurduğumuz dünya, kendimizde bulunan bütünlüğün yarım bir parçası olarak kalmakta ve diğer parçası olan bilinçdışı ihmal edilmektedir. İşte bilinçli bir dünya karşısında ihmal edilen bilinçdışı, hiç tasarlanmayan bir anda gerek sanat eserindeki imgelerle, gerekse rüyalarla telafi edilir hale gelmektedir. Rüyada bilinç bir denge unsuru olarak bilinçdışına yöneldiğinden rüya esnasında da reel hayatın unsurları deforme edilir. Akçiçek'in şiirlerinde rüyaların bilinç ve mantıkla kurulan reel alemin bir alternatifi olduğu açıktır. *“Ben uyurken/ Her gece,/ Eğilip öper/ Yanaklarımdan/ Aydede/ Mavi rüyalar/ Bırakır başucuma.”* (Akçiçek 2005: 18) *“Uçardım ben de kuşlarla/ Uzak sessiz diyarlara/ Gül taşırdım durmadan/ Gönlümdeki saraylara.* (Akçiçek 1996:30) Şairin “Mavi Rüya” başlıklı şiirinde ise akıl ve bilincin gündelik hayat gibi rüyaları dahi yönlendirdiği görülür. Çocuk yastığının altına unsurlarını koyduğu gündelik hayatla rüyayı birleştirmiş, böylelikle bilinç ve bilinçdışını dengelemiştir: *“Deniz kabukları ve/ Çiğdemler saklıyorum/ Yastığının altında/ Uyuyorum./ Ellerim denize değişiyor,/ Kuş isimleri yazıyorum/ Kumlara/ Mavi sulara/ Gölğemi düşürüyorum,/ Kumdan evler yapıyorum/ Martılara./ Dalgalar ayaklarıma vuruyor/ Uyanyorum./ Çiğdem kokusu/ Doluyor odama”* (Akçiçek 2005:37)

Edebî eserlerde yakalanan çocuksu anlatım, edebî eserleri meydana getiren imgeler ve simgeler aslında bilinçdışı dünyaya uzatılan bir el, bilinçdışının çok hafif bir tonda ortaya çıkmasıdır. Aşırı mantık ve bilinçle kurulan reel dünyanın, kendilerine yetmediğine inanan bütün şair ve yazarlar bilinçdışına yönelirler. Söz gelişi sembolistler ve gerçeküstücüler, bilinç ve mantığı yok etmek için gündelik yaşamda meşru olmayan birçok yöntemle başvururlar. Bunlara göre kaleme alınanlar, mevcut öğretilen dille yazıldığı ve akılla düzenlendiğinden hem yeni hem de yeterince estetize değildir. İşte bu yerleşmiş dil ve akılla kabul edilen duyular dünyası da ancak bilinçdışına yönelmekle deforme edilebilir, zenginleştirilebilir, nefes alınacak duruma gelir. Bunun için gerçeküstücüler ve sembolistler dilin kalıplarını kırarak bilinçdışıyla ilişki kurmak istediler. Bunu da bir ölçüde başardılar. Benzer şekilde Türk edebiyatında görülen şathiyelerdeki yakalanan çocuksu anlatım da bilinçdışıyla kurulan ilişkinin sonucunda elde edilmiştir.

Bilinçdışına yönelmek hem eseri estetize eder hem de bilinç ve mantığın açtığı yaraları temizler. Bu yaralar temizlenmezse ne olur? Hiç kuşkusuz “ruhsal sağlamlık ve aynı zamanda fizyolojik

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

sağlık için, bilinçdışı ile bilincin birbirine bağılı olarak işleyebilmesi gereklidir." (Jung 2007: 52) Bu noktada mutlaka bir telafi programına ihtiyaç vardır. İşte bu telafi programı genel anlamda sanat, özel anlamda ise edebiyat ve edebiyat içinde yakalanan reel alemin deforme edilmesine bağılı edebi ürünlerle yürütülür. Bu noktada Freud, sanatı ve dolayısıyla da edebiyatı "uygarlığın kişiyi vazgeçmek zorunda bıraktığı itkilerin en başarılı şekilde "telafi" edildiği alan olarak" görürken uygarlıkla birlikte biraz da bilinçdışı unsurlarının yok edildiğinin de altını çizer. İşte genelde sanat, özeldede ise edebiyat uygarlığın yok ettiği bilinçdışı unsurları telafi etme çabalarına ait birer alandır. Yani estetik faaliyetin kökeninde "bastırılanın geri dönüşü" vardır. (Moretti 2005: 47) Bu noktada her gerçeğin rasyonel olmadığı düşünülürse, çocuksu anlatım bir nevi sırf akıl ve mantık bilincine dayanan gündelik rasyonel hayatta bu mantık ve bilincin yaralarının tedavisi ve telafisi görevini üstleniyor demektir. Gökhan Akçipek'in aslında çocuksu söyleme yönelmesi, onun eserlerinin bir noktada günümüz bilinç ve mantığının ortaya çıkardığı yaraların tedavisi ve telafisine yaradığı anlamına gelir.

Gökhan Akçipek'in hem 1992 Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Çocuk Kitapları Yarışması ve 1995 Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Edebiyatı ödüllerine layık görülen *Bulutlar Örtmese Güneşi*, hem *Bülbül Deresi Şiirleri* hem de *Çocuklara Ölüm Yakışmaz* adlı şiir kitabında topladığı şiirlerini, çocuk şiirleri şeklinde değil de daha çok çocukları anlatan şiirler olarak adlandırmak daha doğru olacaktır. Akçipek sadece belirli yaş grubundaki çocuklar için yazmaz. Yazdıklarıyla mutlak bilinç ve aklın sınırladığı bir dünyada çocukların acılarını, sevinçlerini yediden yetmişe anlatma çabası içine girer. Akçipek'in şiirlerinde, bilinç ve aklın açtığı yaralar, yakalanan çocuksu anlatımla telafi/tedavi edilmeye çalışılarak Jung'un mutlak olarak yapılmasını gerekli gördüğü bilinç ve bilinçdışı dengelenmeye çalışılır. Bu noktada yakaladığı çocuksu anlatımdan dolayı Akçipek de şiirlerinin "çocuk edebiyatı" sınırları içinde değerlendirilmesini doğru bulmaz.

"Ben edebiyatın küçüğü büyüğü olmayacağı kanısındayım. Ama, böyle bir adlandırma var. Benim yazdıklarım da Çocuk Edebiyatı başlığıyla değerlendirildi. Bu durum benim isteğim dışında gelişti. Edebiyatın bütün kuralları ve önceliklerinin geçerli olduğu ağır bir işçilik ve titizlik gerektiren bir alan bence Çocuk Edebiyatı. Çocuğu önceleyerek yazma. Benim yazdıklarım bir yerde bu kavramla örtüşmüyor. Çünkü, ben çocuklar için değil, çocuk acılarını azaltmak, o acılara dikkat çekmek için yazıyorum." (Akçipek 2004: 5)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

Gökhan Akçiçek, kendisinin de ifade ettiği gibi şiirlerinde, daha çok dünyada yaşanan savaşların, ölümlerin, kavgaların, açlığın, sefaletin ve modernleşmenin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini, çocukların dilinden ve çocuksu anlatımla dile getirdiğinden “çocuk şairi” olarak algılanmıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri Akçiçek’in şiirlerini besleyen en önemli kaynakların çocukluk ve çocuk acıları olmasıdır: *“Bana bunca şiiri çocukluğum ve çocuk acıları yazdırdı diyebilirim.”* Şaire göre *“sanat eserlerinin çıkış kaynağı yaşamın içindeki devinim, çelişkiler, insan rûhunu incitecek gelişmeler, insanî öze aykırı oluşumlar...vs.”*dir. (Akçiçek 2005-a: 7) Bu noktada çocukluğundaki gündelik hayata ait çok ufak ayrıntılar onun şiirinde belirmiştir. Bunlar; ceplerde bazen unutulmuş böğürtlenler, evcilik oynayan bir çocuğun boş fincanları, gökyüzünde uçan bir kuşun cıvıltısı, bazen de suya düşen bir gelincik: *“Bir gelincik düştü suya/ Annemin ellerinden/ Sular denizlere karıştı/ Ve o denizin kıyısında/ Şiir başladı.”* (Akçiçek 1996: 13) Akçiçek’in şiiri aslında *“çocukluğun(un) kısa tarihidir.”* (Akçiçek 2005-a: 5) Bu nedenle onun şiirlerinde çocukluk günlerine ait imgeler bulmak olağan bir durumdur: *“Uykumda bir beyaz gemi/ Alıp beni götürürdü/ Ak sakallı dedeler/ Masalları süpürürdü./ Uçardım ben de kuşlarla/ Uzak sessiz diyarlara/ Gül taşırdım durmadan/ Gönlümdeki saraylara.”* (Akçiçek 1996: 30) Bu mısralardaki *“beyaz gemi”, “ak sakal”, “masallar”, “kuşlarla uçmak”, “sessiz diyarlar”, “gönlümdeki saraylara gül taşımak”* gibi kullanımlar hem çocuk muhayyilesinin saf uçsuz bucaksız oluşuna vurgu yapar hem de realitenin sınırlarını zorlayan imgeler sunar. İşte çocuksu söylemde yakalanan bu tür imgeler aslında akıl ve bilinçle kurulan sert realitenin karşısında bilinçdışı temsil eder ve onun telafisini sağlar. Bilinç ve mantıkla kurulan günümüz dünyasında ilişkiler karşılıklı çıkarlar üstüne kurulurken çocuk bilinçdışına yönelerek bu ilişkilerin dışında kalır. O kendine sunulan karşılık beklemeden paylaşır: *“Bir dilim ekmek verdi/ Annem bana/ Gidip kuşlarla bölüştüm/ Kuşları kardeş bildim.”* (Akçiçek 2005: 28)

Gökhan Akçiçek’in şiirlerinde dikkati çeken önemli yönlerden biri de şiirlerdeki çocukların tabiata olan sevgisinin yoğunluğudur. Bu çocuklar, ağaçlara, kuşlara, çiçeklere, hayvanlara büyük bir muhabbet duyar, onlarla konuşur, arkadaşlık ederler. Yalnız kaldıklarında yine tabiata sığınır... Akçiçek, şiirlerindeki bu durumu; *“çocuğun ve çocukluğun sınırları o nesnelere çizilmiştir. Kuşlar, çiçekler, gökyüzü, ırmaklar ve deniz, hangimizin sırdaşı olmadı ki. Çocuk yüreğimizin dayanılmaz özlemlerini onlarla gidermedik mi? Her yenilgimizde dönüp dönüp onlara sarılmadık mı?”* (Akçiçek 2005-a: 5) ifadeleriyle ortaya koyar. Aslında tabiata ve unsurlarına ait bu yönelim Kant’ın doğa ile akıl ikilemini akla getirir. Kant’a göre güzel

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

olanın temaşa edilmesi, hayatı rahatlattığı gibi duyulacak estetik haz da hem bireyin içine hem de birey ile doğa arasındaki ilişkiye bir uyum kazandırır. İşte bu uyumun yakalanmasında genelde edebî, özelden ise çocuksu anlatım; doğa ile akli yeniden bağlayacak ara söylemlerdir (Moretti 2005: 42). Bu söylemlerde gökyüzü; gerçek hayattaki sınırlı mekan hissinin telafisi olarak uçsuz bucaksız bir özgürlük alanı, kuşlar ise bu alana yapılan yolculukları anımsatan birer ögedir. Bu nedenle Akçiçek'in "*Bugün canım/ Hiç okula gitmek istemiyor/ Beni de yanınızda/ Alın götürün kuşlar*" (Akçiçek 2005:40) mısralarında görüldüğü gibi çocuklar da kuşlarla uçup uzak diyarlara göçmeyi hayal eder. Akçiçek'e göre bu arzunun en önemli nedeni ise çocukların modernleşen gündelik hayatta diğer bireylere oranla daha çok sıkıştırılması, olumsuz yönden daha çok olaya, tutum ve davranışa maruz kalmasıdır.

"Modernizm günlük hayatımızı kolaylaştıracak olanaklar sundu bize. Parmaklarımızın önünde yüzlerce alternatif ritüel oluşturdu. Ama gitgide daha da yalnızlaştık. Kendi masallarıyla büyümeyen bir nesil yetiştiriyoruz. Ve bu çağ bir yangın yeri. Savaşlar, hastalıklar, ölümler... Bunların hiçbiri bu çağda olduğu kadar yağmadı çocukların üstüne. Çocuğu tüm bunlardan soyutlayıp, hiçbir şey yokmuş gibi yazabilir miyiz? Ona steril bir yaşam sunmanın yolu bahsettiğimiz olumsuzlukların ortadan kaldırılmasıyla olası değil mi?" (Akçiçek 2004: 5)

Aslında aşırı bilinç ve mantık üzerine kurulan modern yaşamda en çok çocukların zarar görmesinin sebebi onların henüz üstbeni kabullenmemiş olmasıdır. Çünkü Freud'a göre üstbeni ile gerçeklik arasında ilişki doğası gereği sorunludur ve "uygarlık üstbeni üretir ve onu bireylerin ruhuna elçisi olarak sokar. Ama sonra onu satar, reddeder, direncini kırmaya" çalışır (Moretti 2005: 51). Modern yaşamın olumsuz etkilerine maruz kalan çocuklar artık kendilerini bilinç ve mantık karşısında bilinçdışına götüren öğelerden yoksun kalırlar: "*Bana hep hüznün veriyor/ Artık sonbaharlar/ Çünkü siz yoksunuz kırlangıcım/ Siz yoksunuz.*" İşte bu yoksunlukları fark etme çatışmanın da başlangıcı olur. Çocuk akıl ve mantığın kurduğu modern dünya ile bilinçdışına yönelme yollarını arama isteği arasında bir çatışma yaşar: "*Ben bekliyorum/ Her sonbahar/ Sizleri bülbül deresinde/ Ne çok isterdim/ Çizgi filmler yerine/ Sizleri seyretmeyi/ Mavi gökyüzünde*" (Akçiçek 1996:14)

Gökhan Akçiçek'in şiirlerinde tabiat, kent kültürünün ve uygarlığın karşısında doğallığı, samimiyeti ve kirlenmemişliği sembolize eder. Tabiat onun şiirlerinde bilinçle kirlenmiş bir reel

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

mekanın karşısında bilinçdışına açılmanabilecek bir mekan özelliğiyle görülür. Çocuk da bu nedenle tabiata gitmek istemektedir: “*Yarın sabah/ Erken uyandırın/ Bizi kuşlar./ Bizim mahallenin/ Çocuklarıyla birlikte/ Dağlara çıkacağız.*” (Akçiçek 2005:39) Akçiçek’in şiirlerinde tabiat onun en özgür olduğu ve kötülüklerden uzak olabildiği mekandır. Aşırı bir biliç ve akılla var edilen uygarlık ve kent kültürü taziyki altında kalan çocuk ya “*Ben kuşların ve çiçeklerin/ Şarkılar söylediği/ Bir başka kente gidiyorum.*” (Akçiçek 1996: 38) mısralarında görüldüğü üzere kuşlar gibi kenti terk edip özgürlük mekanlarına gitmek ister ya da kaçamayacağını anlayınca da “*Biraz gökyüzü verin bize/ Biraz kuş sesi/ Çiçeklenmiş birkaç dal/ Yapraklarında yağmur tanesi*” (Akçiçek 2001: 40) kullanımlarında görüldüğü gibi modern kenti tabiat unsurlarıyla süsleyerek deforme eder. Bu deformasyon aslında bilincin karşısında bilinçdışının telafisidir. Akçiçek’in şiirlerinde diğer bir tabiat unsuru da çiçektir. Çiçekler de diğer tabiat unsurları gibi aşırı bilinç ve akılla kurulmuş modern kent yaşamının alternatif mekan unsurlarındandır: “*Bir çiçeği sevdim en çok/ Kırlarda birlikte seyrettik gökyüzünü/ Birlikte uyuduk geceleri/ Onunla koştuk peşinden kuşların/ Birlikte taşladık denizleri.*” (Akçiçek 2005: 27) Sonbaharda esen rüzgârların, çiçekleri şarkılarıyla birlikte alıp götürdüğüne inanan çocuk, kaybettiği çiçeği, yaz gelince bulacağını düşünür: “*Unutursam/ Sen hatırlat anne/ Yaz gelince kırlarda/ Bir çiçeği arayacağım/ Rüzgârların şarkımızı/ Alıp götürdüğü o çiçeği*” (Akçiçek 2005:19) Bu mısralarda rüzgârlarla götürülen çiçek geçmiş günlere ait mesut anları sembolize eder. Çiçekler modern kent yaşamında sıkışan çocuğun aslında tabiate açılma hevesini, bilinçdışıyla ilişki kurma arzusunu sembolize eder. Bu noktada çocuk çiçekle kendisi arasında bir aynileşme-öndeyişim kurar. Kanser tedavisi gören çocuğun temennisi, evlerinin çiçeksiz kalmamasıdır. Kısa zaman içinde evden ayrılacağını düşünen çocuk kendisinin bıraktığı boşluğu ancak çiçeklerin doldurabileceğine inanır: “*Anneciğim/ Çiçekler büyüt saksılarda/ Mavi, mor, sarı çiçekler/ Her sabah sevgiyle/ Su ver onlara/ Masal anlat/ Ninni söyle./... Ne olur/ Anneciğim/ Bari / Çiçeksiz kalmasın evimiz.*” (Akçiçek 1996: 66) Çocuk ile çiçek arasında bir transpozisyona da: “*Hadi ne duruyorsunuz/ İki milyon çiçek resmi çizin/ Dünyanın bütün duvarlarına*” (Akçiçek 2001: 19) mısralarında tesadüf edilir. Bu mısralarda son asırda savaşlarda ölen çocuklar için yazılan duvarlara her bir çocuk için bir çiçek çizilmesinin istendiği görülür. Benzer bir örneğe ise ölen çocuğun son dileği olan, isminin bir çiçeğe verilmesini istediği şu mısralarda rastlanır: “*Bir çiçeğe verin/ Benim ismimi/ Kardeşlerim/ Vazonuzda duran/ Bahçenizde açan/ Herhangi bir çiçeğe/ Farketmez.*” (Akçiçek 1996:76)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

Gökhan Akçipek'in şiirlerinde kozmik unsurların da önemli çağrışımları olduğu görülür. Gökyüzü, maviliğiyle ve uçsuz bucaksız görünümüyle zengin bir çağrışım mekanıdır. Çocuk da gökyüzünün unsurlarına sahip olmak ister: “Gökyüzünden alıp/ O kuşları/ Yüreğimde uçurmak/ İstiyorum.” (Akçipek 2005: 38) Mavi renk, hayali, siyah renk ise hakikati, gerçeği sembolize eder. Bu nedenle gerçekten kaçmak isteyen çocuk masmavi gökyüzündeki siyah renkli kargalara dahi tahammül edemez, günün birinde ressam olup kargaları maviye boyamayı düşler: “Büyüyünce/ Ressam olacağım/ Çağırıp bütün kargaları/ Maviye boyayacağım/ Siz ondan sonra görün/ Gökyüzünü ve ağaçları.” (Akçipek 2005:29) Bütün bu nedenlerdendir ki büyük kentlerde apartman aralarında gökyüzünü göremeden büyüyen çocuğu avutmak mümkün olmaz. Kuş sesine, yeşil bir yaprağa hasret büyüyen çocuk, modern yaşamın getirdiği bütün konforun karşılığı olarak penceresine yapıştırmak için sunî bir gökyüzü talep eder: “Biraz gökyüzü verin bize/ Hamburgerleriniz/ Kolalarınız ve/ Çizgi filmleriniz/ Sizin olsun/ Neyiniz varsa/ Gökyüzünü/ Bizden çalan/ Hepsini alın./ Biraz gökyüzü verin bize/ Biraz kuş sesi/ Çiçeklenmiş birkaç dal/ Yapraklarında yağmur tanesi/ Biraz gökyüzü verin bize/ Yapıştırmak için/ Penceremize.” (Akçipek 2001: 40) Bulut gökyüzüne ait çağrışımların önündeki engel olduğundan tabii bir unsur olmasına rağmen istenmez. Akçipek'in özellikle *Bulutlar Örtmese Güneşi* isimli şiirinde, bulutlar güzellikleri örten, güneş güzellikleri açığa çıkaran bir unsur olarak görülür. Lakin güneşin ortaya çıkardıkları günlük hayatta herkesin karşısına çıkan bayağı şeyler değil modern dünyada görülmeyen kişiye özgü kendi zengin yaşamındaki detaylardır: “Bulutlar örtmese güneşi/ Annem yine bulacak/ Çamaşır yıkarken bahçede/ Siyah önlüğümün ceplerinde/ Unuttuğum çiğdemleri/ Bulutlar örtmese güneşi/ Güvercinler yine konacak/ Serin câmi avlularına/ Biliyorum hiç çıkmayacak/ Mendillerimdeki böğürtlen lekeleri” (Akçipek 2005: 12) Akçipek'in şiirindeki ikili ton bulut ögesinin kullanımında da görülür. Bulutlar sadece hoşla gitmeyi çağrıştırmaz bazen çocuğun en değer verdiği annesi, “Annemin beşiğinde/ Bir mavi boncuk varmış/ Annem daha üç yaşında/ Bulutlarla koşmuş” (Akçipek 2005: 82) mısralarında görüldüğü gibi bulutlara koşar, bazen çocuk bulutlarla Afrikalı çocuğa dua gönderir: “Her akşam yatmadan önce/ Dualar gönderiyorum size/ Bulutlarla, kuşlarla” (Akçipek 2005: 50) Bu mısralarda bulutlar yüceltilmiş bir varlık olarak karşımıza çıkar. Akçipek'in şiirlerinde güneş, ışığıyla umudu sembolize eder. Savaşın olduğu yerlerde, mutlaka bir gün güneşin doğacağına inanılır. Şafakla birlikte gelen gün ışığı, acıların, ıstırapların, çekilen sıkıntıların ve bütün kötülüklerin adeta sonu gibidir: “Biz Filistinli çocuklar/ Güneşi bayrağımıza çeceğiz” (Akçipek 2005: 53) “Ben yine bir şafak vakti/

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

Afganistan'ın bir köyünde/ Uyuyan çocuklara/ Güneşle birlikte /Yüreğimi götüreceğim (Akçiçek 2005: 45) Güneşin doğması güzelin habercisi olduğundan çocukların en büyük beklentisi olur. Güneş, Akçiçek'in şiirinde o kadar yüceltilir ki onun batışı bile çocuğu karamsarlığa sürüklemeyi. Batan güneş de çocukla birlikte uyur: *"Akşam olur/ Şebinkarahisar'da/ Güneş benimle uyur."* (Akçiçek 2005: 67) Güneşin uyuduğu vakitlerde gökyüzünü, gece karanlığını rahatlatan ve bu anı yaşama dönüştüren yıldızlar süsler. Gecenin karanlığında parlayan yıldızlar, birer mutluluk vesilesidir: *"Yıldızlarım gökyüzünde/ Mutluluk saçardı"* (Akçiçek 1996: 30) Bu nedenle savaşın etkilerine mâruz kalan Afgan çocukları için yaşanan hiçbir kötü durum kendilerinin yıldızlara bakarak şarkılar söylemelerine engel değildir: *"Ama engel değil hiçbir/ Ellerim ceplerimde/ Yıldızlara bakarak/ Şarkı söylemeye."* (Akçiçek 2001: 24) Dağ unsuru diğer doğa unsurları gibi Akçiçek'in şiirlerinde sadece güzellik ve yücelik özellikleriyle görülmez. Gelenekten gelen ayrılma, ayrı düşme temasıyla ilişkilendirilerek bazı şiirlere dahil olur. Akçiçek'in şiirine konu olan Kızılderili çocuk da artık mutlu değildir; çünkü eskiden söylediği şarkılar çoktan dağların ardına gizlenmiştir: *"Bir zamanlar mutluyduk/ Artık çok geç/ Uzak bir dağın/ Ardında kaldı/ Şarkımız."* (Akçiçek 2005: 47) Dağlar bir mekan olarak büyük kentlerin karşısında kirlenmemişliği temsil eder. Lakin büyükşehirde yetişen çocuk, her şeyden kaygılandığı ve her şeyden kuşku duyduğundan, bilinçdışının mekanı olan dağlardan da kuşkulandır ve korkar: *"Elveda güvercinler/ Elveda/ Bu şehrin çocukları/ Korkarak bakıyorlar/ Gökyüzüne, denizlere/ Ve dağlara"* (Akçiçek 1996:36) Akçiçek'in şiirindeki tabiat dekorunda yer alan deniz daha çok *"Her sabah kıyısından/ Çiğdemler topladığım deniz"* (Akçiçek 2005: 14); *"Onunla koştuk peşinden kuşların/ Birlikte taşladık denizleri"* (Akçiçek 2005:27) mısralarında görüldüğü gibi kaybolan cennet yerine kullanılan mazinin mesut yaşanmışlığı içerisinde yad edilmesi gereken bir mekandır. Mavi gökyüzü gibi, deniz de maviliğiyle sonsuzluğu ve özgürlüğü sembolize eder: *"Bak yine ben geldim/ Ey mavi deniz/ Bu sabah kıyılarına/ Karanfiller bırakacağım/ Sevgiyle sakla koyunda/ Karanfillerimi/ Ve unutma/ Ey mavi deniz/ Seni ne çok sevdiğimi"* (Akçiçek 1996:15) Yağmur, Akçiçek'in şiirinde en genel anlamıyla saflığı, temizliği ve dirilişi sembolize eder. Yağmur, çocuk için kimi zaman baharın müjdecisi, kimi zaman ardından çıkacak gökkuşağının habercisi, kimi zaman da umudun göstergesidir. Kışın yağmur yağması, baharda açacak çiçekleri/umudu, güzel günleri haber verir: *"Çok yağmur yağdı bu kış/ Bahar geldiğinde kırlarda/ Çiçekler toplayacağım"* (Akçiçek 2005: 69) Bu nedenle çocuk Afganistan'a gödereceği şafağı yaz yağmurlarıyla ıslanmış çiğdemlerin süslemesini ister: *"Ey yaz yağmurlarıyla/ Islanmış"*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

çiğdemler/ Siz ve karanfiller/ Süsleyin o şafağı" (Akçiçek 2005: 45) Bir mekana yağmurun yağması o mekanın henüz ölmediğine, o mekanda devinimin olacağına bir işarettir. Bu nedenle yağmur aynı zamanda yaratılışı, umudu sembolize eder: *"Sınıfımı geçersen eğer/ Hemşire ablam/ Elimden tutup/ Yağmurların yağdığı/ Bir kente götürecekmiş/ Beni/ Ve yine yağmurlar yağarken/ Ellerimizde çiçeklerle/ Dönecekmişiz o kentten"* (Akçiçek 1996: 71)

Akçiçek'in şiirlerinde kar bazen hayale dayalı olarak kullanılır. Bu noktada şair, karı tanımayan Arabistanlı çocukla kar topu oynamayı hayal ederken onların bir nevi eksikliklerini telafi etmek istemektedir: *"Çok isterdim seninle/ Kar topu oynamayı/ Karlara düşürüp seni/ Çıkan resmine gülmeyi/ Ve bir kardan adam yapıp/ Ona senin ismini vermeyi"* (Akçiçek 2005: 64) Lakin kar şairin bazı şiirlerinde ölümle birlikte anılırken Akçiçek'in kullandığı bir unsura ait ikili ton burada da görülür. Söz gelişi Bingöl'de donarak ölen çocukların hayatında kar olumsuz bir ögedir. Bu ölümün gerçekleştiği anda kar gibi tabiatın güzellik unsurlarının felaket ögesi olduğu fark edilir: *"Hiç böyle düşmemişti/ Saçlarımıza kar/ Hiç böyle yağmamıştı/ Çocuk yüzlerimize/ Ayışığı taşımış rüzgâr/ Sabaha kadar gözlerimize"* Bu karın yağışı bir başkadır. Bu yağış soğukla birlikte ölüm ve karanlığı getirir: *"Ve artık hiç üşümüyoruz/ Anne/ Karanlıkta açan/ Mor çiçekler gibi/ Sarıldık sumsıkı birbirimize"* Kar soğukla birlikte ölüm getirdiğinden karla ölüm artık birlikte sergilenecektir: *"Büyütüp asın/ Fotoğraflarımızı/ Kış manzaralı/ Takvimlerin yerine."* (Akçiçek 2001:14)

Modernleşme şüphesiz çağımız insanının hayat tarzı ve düşünce dünyasında çok köklü değişiklikler meydana getirmiş, kapanmaz yaralar açmıştır. Özellikle son zamanlarda hızını artıran bu değişim, çocuğun da algılanışını olumsuz yönde etkiler. Artık birbirlerine güven duymayan insanlar, yol kenarından kendilerine çiçekler uzatan bir çocuğu dahi güvenilmeyen biri olarak algılamakta, ondan yüz çevirebilmektedir: *"Siz arabanızla/ Geçersiniz yanımdan/ Ben gelincikler uzatırım size,/ Almadan geçersiniz."* (Akçiçek 2005: 66) Her yerinde yeni binaların yükseldiği şehirlerde, gökyüzünü görmek çocuklar için imkansızlaşmaktadır. Buralarda kuşları kafeste, balıkları akvaryumda görebilen çocuklar mutlu değildir: *"Kırmızı bir balığım var/ Akvaryumda/ Mavi bir kuşum var/ Kafeste,/ Balkonda suladığım çiçeklerim var/ Ama yine de/ Mutlu değilim/ Birşeyler eksik/ Birşeyler galiba..."* (Akçiçek 1996:37) Bu noktada çizgi filmler yerine gökyüzündeki kırlangıçları seyretmeyi arzulayan, beton yığınlarıyla kirlenmiş şehri terkedip kuşların ve çiçeklerin şarkılar söylediği başka kentlere gitmek isteyen bir çocuğun dilinden konuşan şairin kendisidir: *"Bu kentin bütün çocukları/ Oyuncaklarını ve*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

şarkılarımı/ Sizlere bırakıyorum/ Ben kuşların ve çiçeklerin/ Şarkılar söylediği/ Bir başka kente gidiyorum.”(Akçiçek 1996: 38)

Akçiçek, şiirlerinde en çok savaşın çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerine değinir. O günümüzdeki savaşları yaşayan çocukların dilinden yazdığı şiirlerle okuyucuyu unuttukları veya gözardı ettikleri gerçeklerle yüzleştirir. Şiirlerde, tarihin hiçbir devrinde çocukların savaşlardan günümüzdeki kadar etkilenmediğini, ölen çocuk sayısının hiçbir zaman iki milyona ulaşmadığı vurgulanır. Savaş çocukları, alınlarındaki mermi izinden tanınabilir: *“Tanırsın beni/ İlk bakışta anne/ Alnımdaki mermi izinden”*(Akçiçek 2001: 25) Gökyüzünden geçen uçaklar, yatağında uyuyan bir çocuğun ölümüne sebep olabilir: *“Çiçeklerinize gelin/ Bu şehre/ Ama sakın, Uçaklarınızla gelmeyin/ Ne olur, Uçaklarınızla gelmeyin.”*(Akçiçek 1996: 48) Savaşın çocukları diğerleri gibi, koşup oynayan, gülüp eğlenebilen çocuklar değildir. Onlar, ya ülkelerindeki savaşlara şahit olmuş ya bu savaşlarda ölmüş yahut da dünyanın uzak bir yerinde aç ve susuz yaşam mücadelesi vermek zorunda olan çocuklardır. Aşağıdaki mısralar, annesinin sırtında ülkesini terketmek zorunda kalmış Iraklı bir çocuğun dilinden dökülür: *“Biz göç ederken yurdumuzdan/Paltom ve oyuncaklarım/ Evimizde kaldı./ Kaç gün kaç gece yürüdük soğukta,/ Annem hiç indirmedim/ Beni sırtından”*(Akçiçek 2005: 57) Kızılderili çocuk ise kaybettikleri zenginliklere üzülür: *“Renkli boncuklar/ Takmayacak saçlarıma/ Dedem./ Kuş tüyleriyle/ Süslenmeyecek/ Başlıklarımız./ Bir zamanlar mutluyduk/ Artık çok geç;/ Uzak bir dağın/ Ardında kaldı/ Şarkımız.”*(Akçiçek 2005: 47) Afrikalı çocuklar ise açlık en büyük derttir: *“Hiç üşenme/ Ayça kardeş,/ İstersen/ Say bir gün;/ Her çocuğa/ Bir kuş düşer/ Dünyamızda/ Ama düşmez/ Bir parça ekmek/ Afrika’da.”*(Akçiçek 2005: 49) 1992’deki bir haber, işgal sebebiyle Afganistan’da iki bin çocuğun sakat kaldığını ifade eder. Bu çocuklar, akranları gibi oyunlar oynayamayacaktır artık: *“Bisiklete binemeyeceğim belki/ Top oynayamayacağım,/ İp atlayamayacağım/ Ama olsun,/ İlk ben bileceğim/ Haziran’da açan çiçeklerin ismini.”*(Akçiçek 2005: 46) Filistinli çocuklar işgal edilen topraklarının özlemini çekerler: *“Anneler,/ Ninniler biriktirin/ Çok çok ninniler./ Yerleştirin bir zarfın içine/ Öpücüklerinizle pullayın;/ Akdenize doğru/ Uçan her kuşla,/ Filistinli çocuklara yollayın.”*(Akçiçek 2005: 51) Çinli çocuklar bütün engellemelere rağmen kültürlerini hâlâ korumaya çabalamaktadırlar: *“Çok güzel uçurtma yaparmış/ Çinli çocuklar,/ Ejderha resimleriyle/ Süslerlermiş uçurtmaları.”*(Akçiçek 2005:59) Yunanistanlı çocuklar barışı özlemiştir: *“Bir gemi yaptım/ Zeytin dallarından,/ Sevgiyle doldurdum ambarlarını/ Kardeşlikle süsledim/ Her yanını,/ Usulca,/ Ege’nin mavi sularına bıraktım.”*(Akçiçek 2005: 65) *Bülbül Deresi*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

Şiirleri ismini taşıyan kitabında Bosna-Hersek'te ölen küçük kız Zlata Filipoviç'in dilinden yazılan şiirlerden biri: "Bahçemizdeki ağacın/ Son yaprakları da/ Döküldü/ Saraybosna'ya artık/ Kış geliyor anne/ Yeni ördüğün/ Sarı kazağıma/ Bir kaç kuş resmi koy," (Akçiçek 1996: 45) 1992 yılı Ağustos ayında gazeteler, Somali'de iki yüz bin çocuğun açlık sebebiyle ölümlerine karşı karşıya olduğunu haber verir. Bu ocuklardan biri de Nur Muhammed'dir: "Ağlama artık anne/ Sil gözyaşlarını/ Biliyorum sütün olsa/ Doymaz mısın beni/ Sen üzülme hiç anne/ Utanma sütüm yok diye/ Ben senin güllüklerinle de/ Doyarım." (Akçiçek 1996:62) Çeçenistanlı bir çocuk, gidip de dönmeyen babasının ardından açan güle bakar: "Bu gidişinde/ Ağlamadık ardından/ Babacığım/ Sadece/ Dağlara bakıp/ Gülümsedik annemle." (Akçiçek 1996: 64) Kosova'da ise anneler ve çocukların kaderi benzeşmiş gibidir: "Hep aynı yerlerinden/ Vuruyorlar çocukları/ Annelerine en çok/ Benzedikleri yerden" (Akçiçek 2001:16)

Aşırı bir mantık ve akılla kurulan modern yaşamın dayattığını çocuksu söylemle telafi/tedavi etmeye çalışan Akçiçek'in hassasiyeti duygu sömürsünün aksine derindir. Şair, hiçbir zaman "sulu sepken, mızımız bir edebiyata talip" olmaz, "yapay duyarlılıkla, ideolojik tavırla, zoraki öğütlerle" "yoksulluğun, acıların ve ölümün edebiyatını" da yapmaz. Onun yapmak istediği "çocuğun süt dişleriyle yazmak"tır. (Akçiçek 2005-a: 7) Bu nedenle Akçiçek'in şiirleri günümüzdeki yoksunluklar, yoksulluklar, hastalıklar ve savaşlarla birçok kez acımasız bir duruma mâruz kalan çocuklara karşı içten bir duyarlılıkla samimî bir merhameti ve sevgiyi dile getirir.

KAYNAKÇA

- AKÇİÇEK, Gökhan (1996), *Bülbül Deresi Şiirleri*, Ankara, MEB Yayınları.
- AKÇİÇEK, Gökhan (2001), *Çocuklara Ölüm Yakışmaz*, Ankara, KB Yayınları.
- AKÇİÇEK, Gökhan (2005), *Bulutlar Örtmese Güneşi*, Ankara, MEB Yayınları.
- BORATAV, Pertev Naili (1996), *Zaman Zaman İçinde*, İstanbul, Adam yay.
- BOROTAV, Pertev Naili (1969), *Az Gittik Uz Gittik*, Ankara, Bilgi basımevi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

CEVİZCİ, Ahmet (2005), *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul, Paradigma Yayınları.

Gökhan Akçiçek ile Söyleşi (2004), “Şiir, Çocukluğumun Kısa Tarihidir”, *Eğitim*, MEB., Yıl 4, S. 47

Gökhan Akçiçek ile Söyleşi, (2005-a), “Çocuk Ruhumuz Anne Kokusuyla Diri Kalabilir”, *Türk Edebiyatı*, S. 382,

JUNG, Carl G (2007) *İnsan ve Sembolleri* (çev. Ali Nahit Babaoğlu) 2. bs., İstanbul, Okyanus Yayınları

MORETTİ, Franco (2005), *Mucizevi Göstergeler, Edebi Biçimlerin Sosyolojisi Üzerine*, (çev: Zeynep Altok), İstanbul, Metis Yayınları.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*